

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Шерализод Самиаллоҳи Маҳмадсаид дар мавзуи «Принсипҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ: назария, қонунгузорӣ ва татбиқи он дар амалия» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08 - Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ. (ш. Душанбе, 2025 сол)

Мутобиқати мавзӯ ва мухтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Шерализод Самиаллоҳи Маҳмадсаид дар мавзуи: «Принсипҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ: назария, қонунгузорӣ ва татбиқи он дар амалия» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08 - Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ, ки аз рӯйи он ба шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 7 январи соли 2022, №16/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ғимоя дода шудааст, мувофиқ мебошад.

Мубрамии мавзуи таҳқиқ. Дар шароити муосир қонунгузори ҷиноятӣ ба ғимояи давлат ва ҷомеа аз ҳамлаҳои ҷиноятӣ равона шуда, механизмҳои ҳуқуқиро барои нигоҳдории субот ва устувори тартиботи ҷамъиятӣ фароҳам меорад. Дар маънои васеътар, он, инчунин ба таъмини сулҳи байналмилалӣ ва амнияти башарият мусоидат намуда, уҳдадориҳои давлатро дар доираи ҳуқуқи байналмилалӣ ва низоми ҷаҳонӣ мубориза бо ҷинояткориро инъикос мекунад. Аз ин рӯ, ҳуқуқи ҷиноятӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон на танҳо воситаи татбиқи ҷазо, балки механизми муҳими ҳуқуқӣ ба шумор меравад, ки ба ҳамроҳангсозии манфиатҳои ҷамъиятӣ, ҳифзи шахс ва таҳкими тартиботи ҳуқуқӣ мусоидат мекунад. Дар ин замина, принсипҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ ҳамчун асосҳои муҳими низоми ҳуқуқи ҷиноятӣ баромад намуда, татбиқи муназзам ва асосноки меъёрҳои қонунгузори ҷиноятиро таъмин менамоянд.

Принсипҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ асосҳои концептуалӣ ва меъёриро ифода мекунанд, ки татбиқи қонунгузори ҷиноятиро дар самти қонуният, адолат ва инсондӯстӣ таъмин намуда, инчунин самаранокии ҳуқуқӣ ва аҳамияти иҷтимоии онро муайян мекунанд. Чунин принсипҳо хусусияти низомсозӣ дошта, раванди танзими ҳуқуқӣ-ҷиноятиро муайян намуда, имконпазирии худсариро истисно менамоянд ва риояи ҳуқуқу озодиҳои асосии шахсро дар самти ҳифзи ҳуқуқ таъмин мекунанд. Принсипҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ бо муқаррароти конституционӣ-ҳуқуқие, ки дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ифода ёфтаанд, пайвастагии амиқ дошта, заминаи меъёрию арзишии сиёсати ҳуқуқи ҷиноятӣ давлатро ташкил медиҳанд.

Принсипҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ моҳияти концепсияи идеологии ҳуқуқи ҷиноятӣ муосирро дар худ таҷассум мекунад. Дар асоси он анъанаҳои назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ миллӣ ва таҷрибаи пешрафтаи қонунгузори ҷиноятӣ ҷаҳонӣ гузошта шудааст. Принсипҳо аз муқаррароти санадҳои

қонунгузорӣ, ки ҳуқуқ, мансубият ва мақсади ҳуқуқро ифода мекунад, бармеоянд. Хусусияти фарқкунандаи принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ дар гуногунии дохилии онҳо ифода меёбад.

Дар асоси нишондоди банди 26 Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2028, ки бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 феввали соли 2018, №1005 тасдиқ шудааст, инсондӯстона (гуманизатсия) гардонидани қонунгузорию ҷиноятӣ нисбат ба субъектони муайян муқаррар мегардад, ки ин ба вазъи ҳуқуқӣ ва ҷиноятӣ-ҳуқуқии муносибатҳо таъсири амиқ мерасонад.

Мутобиқи банди 9 Консепсияи сиёсати ҳуқуқии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 ноябри соли 2013, №492 тасдиқ шудааст, яке аз самтҳои асосии сиёсати ҷиноятӣ-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро мутобиқсозии вазъи ҷинояткорӣ ба низоми принципҳо, афзалиятҳо ва муқаррароти Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин риоя ва баланд бардоштани самаранокии механизми танзими ҳуқуқии ҷиноятӣ ташкил менамояд.

Бояд гуфт, ки дар амалии ҷиноятӣ-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳқиқоти махсус оид ба ин мавзӯ вучуд надорад ва дар маҷмӯъ танҳо чанд нафар аз олимони ватанӣ ба ин масъала таваҷҷуҳ зоҳир кардаанд. Гузаронидани таҳқиқоти амиқ дар ин соҳа бевосита ба инкишофи қонунгузорию ҷиноятӣ ва дар амал татбиқ намудани муқаррароти он мусоидат мекунад.

Дар маҷмӯъ, зарурати омӯзиши ҳамаҷониба ва мунтазами илмӣ принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ ба як қатор омилҳои назариявӣ ва амалӣ вобаста аст. Якум, принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ самтҳои калидӣ мебошанд, ки тамомияти дохилӣ, муҳолифати мантиқӣ ва самти инсондӯстӣ (гуманистӣ)-и қонунгузорию ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистонро таъмин мекунад. Дуюм, мустаҳкамсозии меъёрӣ ва татбиқи амалии онҳо бевосита ба самаранокии сиёсати ҳуқуқи ҷиноятӣ таъсир расонида, асосҳои қонуният ва адолатро дар фаъолияти ҳуқуқтатбиқкунӣ ташаккул медиҳад ва инчунин ҳимояи ҳуқуқ ва озодиҳои шахсро дар шароити таъқиби ҷиноятӣ кафолат медиҳад. Сеюм, дар шароити дигаргунии муносибатҳои ҷамъиятӣ, васеъ гардидани уҳдадорӣҳои байналмилалӣ Тоҷикистон ва зарурати мутобиқсозии қонунгузорӣ ба стандартҳои универсалии ҳуқуқӣ, омӯзиши принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ аз нигоҳи таъмини рушди устувори низоми ҳуқуқӣ, ҳамоҳангсозии қонунгузорию ҷиноятӣ бо санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва баланд бардоштани эътимоди шаҳрвандон ба институтҳои адлияи судии ҷиноятӣ аҳаммияти хоса дорад.

Бо назардошти гуфтаҳои боло, мавзӯи таҳқиқоти мазкур аз нигоҳи назариявӣ ва амалӣ аҳаммияти махсус дорад ва таҳқиқи илмӣ масъалаҳои такмили қонунгузорию ҷиноятӣ дар самти принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ мубрамияти худро пурра исбот менамояд. Ин таҳқиқот барои рушд ва таҳкими заминаҳои назариявӣ амалии ҳуқуқи ҷиноятӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон саҳми муҳим хоҳад гузошт ва дар оянда метавонад барои

таҳияи пешниҳодҳои мушаххас оид ба беҳтар намудани қонунгузорию ҷиноятӣ хизмат кунад.

Дараҷаи наwgонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуқтаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Навгонии илмии таҳқиқоти мазкур дар таҳияи ҳамаҷонибаи назариявӣ ва амалии институти принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ бо назардошти тамоюлҳои имрӯзаи дигаргунсозии қонунгузорию миллий ва татбиқи стандартҳои ҳуқуқи байналмилалӣ мебошад. Бори аввал дар доктринаи ҳуқуқи ҷиноятӣ ватанӣ кӯшиш ба харҷ дода шуд, ки принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ ҳамчун принципҳои низомсозӣ, ки самт, мазмун ва самаранокии танзими ҳуқуқи ҷиноятиро муайян мекунанд, ҳамаҷониба таҳқиқ карда шавад. Бо истифода аз усулҳои сохторӣ-системаӣ, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, шаклӣ-мантиқӣ ва таҳлиلى табиати ҳуқуқӣ, мазмун ва ҳадафи функционалии принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, инчунин нақши онҳо дар таъмини адолат, қонуният ва инсондӯстӣ дар низоми адолати судии ҷиноятӣ таҳлили амиқ анҷом дода шудааст. Дар таҳқиқот ба таҳлили ҳамбастагии принципҳои конституционӣ, байналмилалӣ ва соҳавӣ ва муқаррар намудани онҳо дар қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ва амалияи татбиқи онҳо диққати махсус дода шудааст.

Таҳқиқоти илмии мазкур ба муаллиф имкон додааст, ки чунин нуқтаҳои муҳимро ба ҳимоя пешкаш намояд:

1. Асоснок карда шудааст, ки таҳияи масъалаҳои принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ дар шакли қонунгузорӣ аслан дар давраи шуравии рушди илми ҳуқуқи ҷиноятӣ оғоз гардида буд. Доктринаи ҳуқуқи ҷиноятӣ бо дарназардошти хусусиятҳои низоми сиёсии даврони шуравӣ, пеш аз ҳама, моделҳои принципҳои аз ҷиҳати идеологӣ пуррашудаи ҳуқуқи ҷиноятиро, таҳия карда шудааст. Принципҳои демократӣ дар ҳуқуқи ҷиноятӣ шуравӣ, ки муддати дароз дар қонунгузорӣ инъикос наёфта буданд, танҳо дар доираи доктрина омӯхта мешуданд ва аксар вақт табиати ғоявӣ пайдо мекарданд. Коркардҳои илмӣ, пажӯҳишҳо дар соҳаи ҳуқуқи ҷиноятӣ, комёбиҳои раднашавандаи дарки илмии масъалаи принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, ки дар давраи шуравӣ ба даст оварда шуда буданд, баъдтар на танҳо барои корҳои илмӣ оянда, балки ҳамчун асос дар матни Кодекси ҷиноятӣ соли 1998 инъикос ёфтанд.

2. Ташаккули назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ дар солҳои Иттиҳоди Шӯравӣ дар шароити қатъии идеологӣ ба амал омад, ки он дар бартариати принципҳои синфӣ, ватандӯстӣ, интернационализми пролетарӣ ва ба ном демократияи советӣ ифода ёфт. Ин принципҳо характери равшан ифодаёфтаи сиёсӣ ва идеологӣ дошта, барои дастгирӣ намудани идеологияи ҳукмрон ва мустаҳкам намудани ҳокимияти синфи ҳукмрон асоси ҳуқуқӣ буданд. Чунин муносибат табиист, ки аз тарафи давлат дарки догматикии тамоми тарафҳои ҳаёти ҷамъиятӣ ва ба дастурҳои идеологӣ тобеъ будани категорияҳои ҳуқуқиро ифода менамуд. Натиҷаи ҳамин аст, ки принципҳои демократӣ ва универсалии қонуни ҷиноятӣ, ки ба афзалияти ҳуқуқу озодиҳои инсон, инсондӯстӣ ва адолат асос ёфтаанд, дар

таълимот ва қонунгузории советӣ дуруст инкишоф наёфтанд. Муддати дуру дароз ин гуна принципҳо дар асосҳои қонунгузории ҷиноятии ИҶШС ва ҷумҳуриҳои иттифоқӣ, инчунин дар кодексҳои ҷиноятии ҳуди ҷумҳуриҳои инъикос наёфта, ё тамоман ба эътибор гирифта мешуданд ё ба таври расмӣ зикр карда мешуданд. Ин боиси маҳдуд шудани кафолатҳои ҳуқуқии шахсони алоҳида ва яктарафа шудани сиёсати ҳуқуқи ҷиноятӣ гардид, ки пеш аз ҳама ба муҳофизати манфиатҳои давлат ва сохти сотсиалистӣ нигаронида шудааст. Дар соли 1991 аз тарафи Шурои Олии ИҶШС қабул шудани «Асосҳои қонунгузории ҷиноятии ИҶШС ва ҷумҳуриҳои иттифоқӣ» марҳалаи муҳими ташаккули ҳуқуқи ҷиноятии шӯравӣ мебошад. Санади меъёрии ҳуқуқии мазкур муносибати прогрессивии танзими ҳуқуқи ҷиноятиро, ки ба эътироф ва ҳифзи ҳуқуқҳои инсон, қорӣ намудани принципҳои инсондӯстӣ, қонуният ва адолат нигаронида шудааст, пешбинӣ мекард. Аммо, ба сабаби пошхӯрии минбаъдаи Иттиҳоди Шӯравӣ Асосҳои мазкур эътибори ҳуқуқӣ пайдо накарданд ва танҳо шаҳодати муҳими талошҳои илми ҳуқуқии шӯравӣ барои навсозӣ ва дур шудан аз муқаррароти идеологӣ боқӣ монданд.

3. Исбот карда шудааст, ки аҳаммияти принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ гуногунҷабҳа аст. Ба матни Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид намудани принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, пеш аз ҳама, ҳамчун кафолати роҳ надодан ба вайрон кардани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрванд арзёбӣ мегардад.

4. Дар таълимоти ҳуқуқии ҷиноятӣ нуктаи назари ягона ба таснифи принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ мавҷуд нест, ки ин аз тафовути асосҳои назариявӣ ва равишҳои методологӣ вобаста аст. Таваҷҷӯҳ намудан ба принципҳои дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дарҷгардида, ҳамчун сарчашмаи олии ҳуқуқӣ ба маврид аст. Бо дарназардошти таҳлили назариявӣ амалии гузаронидашуда, ба низоми принципҳои асосии ҳуқуқи ҷиноятӣ дохил кардани чунин принципҳо ба мақсад мувофиқ аст: принципи қонуният, баробарӣ, гунаҳгорӣ, адолат, инсондӯстӣ ва ногузирии ҷавобгарии ҷиноятӣ. Ин таснифот арзишҳои конститутсиониро пурра инъикос намуда, мутобиқати қонунгузории ҷиноиро бо принципҳои бунёдии ҳуқуқӣ таъмин менамояд.

5. Татбиқи принципи қонуният дар қонунгузории ҷиноятӣ уҳдадорӣ қонунгузорро оид ба фарқ кардани рафтори ҷиноятӣ ва ғайриҷиноятӣ пешбинӣ менамояд ва ба ин васила мутобиқи ҳуқуқӣ ва яхеларо дар татбиқи меъёрҳои ҳуқуқӣ таъмин менамояд. Риоя кардани принципи инсондӯстӣ на танҳо аниқ ва яхела муайян кардани таркиби ҷиноят, балки дар амалияи таъини ҷазо таъмин намудани давомноқӣ ва мувозинатро талаб мекунад. Ин ҳолат тақозо менамояд, ки низомӣ санксияҳои ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ мунтазам такмил дода шуда, мутаносибӣ ва фардиқунонии онҳо муайян карда шавад. Вобаста ба ин, дар Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудани меъёри дақиқ оид ба асосҳои сабук ва вазнин кардани ҷазо аҳамияти махсус дорад. Чунин ҳолат ба таҳкими

адолат, ҳолати дурнамо ва инсондӯстонаи ҷавобгарии ҷиноятӣ, таъмини мувозинати байни мақсадҳои ҷазо ва ҳифзи ҳуқуқи шахс мусоидат мекунад.

6. Асоснок гардидааст, ки муқаррароти авф ва баҳшиши ҷазо ба принципи ногузирии ҷавобгарӣ муҳолифат намекунанд, зеро тибқи тартиби муқарраргардида санадҳои авф ва баҳшиши ҷазо аз ҷониби мақомоти олии давлатӣ тавассути қабул кардани қонунҳое, ки ҷавобгарии ҷиноятиро пешбинӣ мекунанд, сурат мегирад ва илова бар ин, чунин раванд дар ҳолатҳои истисноӣ ва нисбатан кам ба амал бароварда мешавад. Дар баробари ин, дар қонунгузорӣ мавҷуд набудани асосҳои ҳуқуқии моддӣ ва тартиби муқарраршудаи анҷом додани кирдорҳои зикршуда ҳам дар доираи ҷиноят ва ҳам дар доираи шахс татбиқи принципи ногузирии ҷавобгариро имконнопазир (танзимнашаванда) мегардонад. Асосҳои мазкур камбудии муқаррароти қонуни ҷиноятӣ буда, тақмили минбаъдаи матни м.м. 82, 83 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистонро тақозо мекунанд.

7. Бо мақсади мушаххасан муайян кардани асосҳои ҷавобгарии ҷиноятӣ ба қ. 3 м. 4 илова намудани муқаррароти зерин зарур мебошад: «Асоси ҷавобгарии ҷиноятӣ содир намудани кирдорест, ки тамоми аломатҳои ҷинояти пешбиниамудаи Кодекси мазкурро дар бар мегирад». Ин номутобиқати эҳтимолии ҳуқуқиро дар таснифи санадҳо бартараф намуда, ба риояи қатъии принципи қонуният мусоидат мекунад.

8. Бо мақсади баланд бардоштани возеҳияти ҳуқуқӣ нисбат ба лаҳзаи содир намудани ҷиноят дар қ. 2 м. 12 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар шакли зерин ифода кардан ба мақсад мувофиқ аст: «Вақти содир намудани ҷиноят вақти воқеии ба охир расидани он, аз ҷумла лаҳзаи фаро расидани оқибатҳои барои ҷамъият хавфноки пешбиниамудаи Кодекси мазкур эътироф карда мешавад». Ин тавзеҳот тафсири яхелаи мӯҳлати амали ҷиноятро таъмин мекунад.

9. Бо дарназардошти муқаррароти м. 17 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тақлиф дар шакли муқаррарот оид ба тақмили мазмунӣ принципи баробарӣ дар назди қонун (м. 5 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон) пешниҳод шудааст. Чунин шакл инъикоси пурраи принципи баробарҳуқуқии конститутсиониро таъмин намуда, муҳолифатро дар таҳрири ҷорӣ бартараф мекунад».

Асоснокӣ ва этимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Асосноккунии хулосаҳо ва пешниҳодҳои ин таҳқиқот аз натиҷаҳои омӯзиши ҳамаҷонибаи масъалаҳои принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ бармеоянд. Рисолаи мазкур, ки аввалин таҳқиқоти мукаммали комплексӣ вобаста ба принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад, рушди қонунгузори миллӣ ва таҷрибаи байналмилалиро дар ин самт ба таври муназзам мавриди баррасӣ қарор додааст. Омӯзиши адабиёти илмӣ имкон дод, ки мафҳумҳои калидӣ ва истилоҳоти ҳуқуқӣ ба таври аниқ ва

равшан таъриф ва пешниҳод карда шаванд, ки ин барои татбиқи самараноки меъёрҳои ҳуқуқӣ дар амал муҳим аст.

Асоснокӣ ва этимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта ба таҳлили амиқ ва ҳамаҷонибаи маводи эмпирикӣ, аз ҷумла, қарорҳои Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба масъалаҳои татбиқи принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ дар амалия мутааллиқ мебошанд, равона гардидаанд. Муаллиф маводи зиёди тафтишотӣ ва парвандаҳои ҷиноятӣ дар судҳои ҷумҳуиро таҳлил намуда, тавассути гузаронидани таҳлилҳои назариявӣ ва амалӣ, санҷиши дурустии маълумотҳо, хулосаҳои илмӣ ва амалӣ пешниҳод кардааст.

Хулосаҳо ва пешниҳодҳои дар ин диссертатсия пешниҳодшуда аз таҳлил ва омӯзиши васеи адабиёти ҳуқуқӣ, санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва таҷрибаи воқеии тафтишотӣ-судӣ ба даст омадаанд ва барои таҳким ва рушди қонунгузориҳои ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидати назаррас хоҳанд кард.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Сохтори рисолаи илмӣ Шерализод Самиаллоҳи Маҳмадсаид дар мавзӯи: «Принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ: назария, қонунгузорӣ ва татбиқи он дар амалия», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08 - Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) аз рӯйхати ихтисорот, муқаддима, се боб, даҳ зербоб, хулоса ва номгӯйи адабиёт (маъхазҳо) иборат буда, ҳаҷми умумии диссертатсия 243 саҳифаро дар бар мегирад.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯ, мақсад, вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот муайян карда шудаанд. Инчунин, асосҳои назариявӣ, методологӣ ва меъёрӣ-ҳуқуқии таҳқиқот нишон дода шуда, заминаҳои эмпирикӣ нишон дода шудааст. Навгониҳои илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, асосҳои назариявӣ ва амалӣ тавсиф карда шуда, маълумот дар бораи татбиқи натиҷаҳо, саҳми шахсии муаллиф, инчунин сохтор ва ҳаҷми рисола инъикос ёфтааст.

Боби якум «**Мафҳум, моҳият, таърих ва таснифи принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ**» ном гирифта, аз ду зербоб иборат мебошад, ки он заминаи методологиро барои таҳқиқоти минбаъда гузошта, имкон медиҳад, ки василаҳои назариявӣ ва самтҳои такмили танзими ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ дар асоси принципҳои бунёдӣ муайян карда шаванд.

Зербоби якум боби мазкур ба масъалаҳои «Мафҳум, моҳият ва таърихи рушди илмӣ ва назариявии принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ» бахшида шудааст. Дар он муаллиф зикр менамояд, ки принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ ба монанди дигар зухурот таърихи ба худ хос доранд. Бояд хотиррасон кард, ки маҳз дар давраи шуравӣ омӯзиши масъалаи мазкур аз ҷониби олимони ба соҳаи фаҳмиши илмӣ гузаронида шуда буд. Дар замони Шуравӣ шумораи зиёди корҳо доир ба масъалаи принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ аз нашр бароварда шуданд ва мавриди баррасӣ қарор гирифтанд. Лекин ин масъала дар адабиёти ҳуқуқӣ дар аввал асосан тавассути китобҳои дарсӣ,

курсҳои қисми умумии ҳуқуқи ҷиноятӣ мавриди баррасӣ қарор гирифта буд (саҳ. 20).

Ба андешаи муаллиф, дар ҳуқуқи ҷиноятӣ шуравӣ принципи демократизми шуравӣ, пеш аз ҳама дар он ифода меёфт, ки ҳуқуқи ҷиноятӣ манфиатҳои меҳнаткашонро ҳимоя мекард. Демократӣ будани ҳуқуқи ҷиноятӣ шуравӣ, инчунин дар пай дар пай ба амал баровардани принципи баробарии ҷавобгариӣ ҷиноятӣ ва татбиқи ҷазо барои ҳама гуна шахсоне, ки барои содир кардани кирдорҳои барои ҷамъият хавфнок (ҷиноятӣ) гунаҳгоранд, зоҳир мегардид (саҳ. 22).

Ҳамин тариқ, Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1998 аввалин санади ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ амалкунанда на танҳо калимаи «принсипҳо», балки низоми принципҳои қонуни ҷиноятӣ ва ҷавобгариӣ ҷиноятиро муқаррар намуд. Ба ин система принципҳо зайл мансуб доништа шудаанд: қонуният, баробарӣ дар назди қонун, ногузирии ҷавобгарӣ, ҷавобгариӣ фардӣ ва гунаҳгорӣ, адолат, инсондустӣ ва демократизм (саҳ. 27-28).

Муаллиф дар доираи зербоби мазкур баён медорад, ки таҳти мафҳуми принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ бояд асосҳои аввалин ва ғояҳои роҳбарикунандае дар назар дошта шавад, ки муайянкунандаи мазмун ва самти ҳуқуқи ҷиноятӣ буда, дар меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ мустақам гардида, барои мақомоти қонунгузор, ҳуқуқтатбиқкунанда ва шаҳрвандон дар соҳаи муқовимат алайҳи ҷинояткорӣ ҳатмӣ ба ҳисоб равад.

Дар доираи зербоби дуюми боби якум муаллиф ба масъалаҳои таснифи принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ дар Қонуни ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон диққати махсус додааст. Муаллиф дуруст қайд менамояд, ки тасниф ва ҷудо намудани низоми принципҳо ба принципҳои умумиҳуқуқӣ ва соҳавӣ, аз ҷумла дар соҳаи ҳуқуқи ҷиноятӣ, дорои аҳамияти муҳими концептуалӣ мебошад, ки ба таври мустақим ба таҳкими пайвастагӣ ва ягонагии низоми ҳуқуқии ҷиноятӣ мусоидат менамояд. Ин равиш на танҳо аз ҷиҳати назариявӣ, балки дар амалияи қонунгузорӣ ва татбиқи ҳуқуқ аҳамияти калидӣ дорад. Принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, дар доираи низоми ҳуқуқ, на танҳо муносибатҳои ҷамъиятии таҳти танзими ҳуқуқи ҷиноятӣ қарордоштаре ба тартиб медароранд, балки ҳамчун абзори методологӣ ва ғоявӣ пешакӣ самти рушди сиёсати қонунгузориӣ ҷиноятӣ ва фаъолияти ҳуқуқтатбиқкуниро дар ҷомеа муайян месозанд (саҳ. 50).

Принсипҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ барои ҳалли масъалаҳои Қонуни ҷиноятӣ дар ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд, моликият, тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, муҳити зист, сохтори конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз таҷовузҳои ҷиноятӣ, таъмини сулҳу амнияти инсоният, инчунин пешгирии ҷиноятҳо аҳамияти калон доранд (саҳ. 52).

Принсипҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, ба маънои васеи илмӣ, на танҳо унсурҳои сохтори низоми ҳуқуқӣ, балки бозтоб ва идомаи мантиқии арзишҳои иҷтимоӣ ва ғояҳои идеологии ҷамъият мебошанд. Онҳо асоси иҷтимоии принципҳои шуури ҳуқуқиро ташкил медиҳанд ва ҳамчун

категорияҳои шуури ҳуқуқӣ баромад мекунанд. Ҳар як принцип дар мухтавои худ тасаввуроти устувори иҷтимоӣ ва ҳуқуқиро таҷассум менамояд, ки дар тафаккур ва мафкураи ҷамъиятӣ оид ба адолати ҷиноятӣ, ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва арзиши волоияти қонун шакл мегирад. Аз ин ҷост, ки принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ ҳамчун «ақида» ё мафҳуми мураккаби назариявӣ на танҳо маҳсули фикр ва таҷрибаи ҳуқуқии инсон мебошанд, балки инчунин ҳамчун пояи методологӣ ва арзишии ташаккули сиёсати қонунгузорӣ ва амалиёти судӣ хизмат мекунанд (саҳ. 58).

Муаллиф дар ин қисмат зикр месозад, ки таҳлилу баррасии мавзӯи собит менамояд, ки таърифи мафҳумҳои «принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ», «принципҳои Кодекси ҷиноятӣ» дар қонунгузориҳои ҷиноятӣ муайян нагардидааст, ки мушкилоти танзими ҳуқуқӣ ва татбиқиро ба вуҷуд меорад. Вобаста ба ин, мо таърифҳои ин мафҳумҳоро тавассути истихроҷ ва таҳлили хусусиятҳои хоси онҳо, баррасӣ намуда, зарурати дар қонунгузорӣ муайян шудани онҳо мавҷуд мебошад (саҳ. 74).

Боби дууми таҳқиқот «**Татбиқи принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ дар матни Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон**» ном дошта, аз ҳашт зербоб иборат мебошад. Дар доираи ин боб таҳлили муфасссали ҳар як принципи ҳуқуқи ҷиноятӣ гузаронида шудааст.

Зербоби якуми боби дуум «Таҳлили ҳуқуқӣ-ҷиноятӣи принципи қонуният» ном дорад. Танзими ҳуқуқи ҷиноятӣ принципи қонуният дар ҚТ характери мураккаби ҳамкориҳои низоми ҳуқуқи миллӣ ва байналмилалиро инъикос мекунад. Аз як тараф, мазмуни меъёри он ба муқаррароти Конститутсияи ҚТ, пеш аз ҳама ба моддаҳои 5, 10, 14, 15, 19 ва дигар моддаҳо асос ёфтааст, ки талаботи волоияти қонун, баробарии ҳама дар назди қонун ва роҳ надодан ба маҳдудкунии ҳуқуқу озодиҳои шахсро муқаррар мекунанд (саҳ. 77).

Зербоби дууми боби якум «Принципи баробарӣ дар назди қонун» ном гирифтааст. Масъалаи баробарҳуқуқӣ аз рӯи анъана дар маркази таваҷҷӯҳи намояндагони соҳаҳои гуногуни илмӣ қарор дошт, зеро он бо мавҷудияти объективиҳои фарқиятҳои инфиродӣ, ки ба ҳар як шахс хос аст - хоҳ он хусусияти иҷтимоӣ, моликият, ҳуқуқӣ ё дигар хусусиятҳо муайян карда мешавад. Ин тафовутҳо ногузир саволҳои марбут ба муносибати баробарӣ ва нобаробарӣ дар заминаи ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ ба миён меоянд. Принципи баробарӣ дар қонунгузориҳои ҷиноятӣ маънои татбиқи яхелаи меъёрҳои Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистонро нисбат ба ҳамаи шахсоне, ки ҷиноят содир кардаанд, сарфи назар аз ҷинс, наҷод, миллат, вазъи иҷтимоӣ ва дигар хусусиятҳояшон дорад. Бо назардошти хусусияти императивии меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, ин принцип танҳо ҳангоми ба ҷавобгарӣ кашидан татбиқ гардида, кафолат медиҳад, ки ҳар як шахсе, ки қонунро вайрон мекунад, дар асоси баробар, бидуни таъйиз ва истисно ҷазо дода мешавад (саҳ. 96).

Зербоби сеюми боби дуум «Принципи ногузирии ҷавобгарӣ» ном гирифтааст. Принципи ногузирии ҷавобгариҳои ҷиноятӣ идомаи мантиқии

принсипи баробарӣ дар назди қонун буда, маъноӣ онро дорад, ки ҳар як шахси ҷинойт содиркарда бояд бидуни истисно ва новобаста аз мақоми худ ба ҷавобгарӣ кашида шавад. Он бечазоиро иҷозат намедихад ва воқуниши ҳатмии давлатро ба ҳама гуна кирдори ҷинойтӣ талаб мекунад. Татбиқи амалии ин принцип ба зиммаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ гузошта мешавад, ки вазифаи асосии онҳо таъмини ногузирии ҷазо тавассути саривақт ошкор кардани ҷинойтҳо ва ба ҷавобгарӣ кашидани гунаҳкорон мебошад. Ногузирии ҷавобгариӣ ҷинойтӣ кафолати муҳимтарини риояи адолати иҷтимоӣ, таҳкими тартиботи ҳуқуқӣ ва пешгирии ҷинойткорӣ мебошад. Ин принцип ба ташаккули эътимод ба амали ҷудонашавандаи қонун мусоидат мекунад, ки имконияти аз ҷавобгарӣ дур шудани шахсони гунаҳгорро истисно мекунад ва бо ин ҳам вазифаи ҷазоӣ ва ҳам пешгирикунандаи ҳуқуқи ҷинойтиро иҷро мекунад. Ҳар гуна ҷинойткорӣ, бахусус афзоиши ҷинойткорӣ, падидаи манфӣ аст, ки ҳаёти ошошта ва амнияти одамонро вайрон мекунад. Аз ин рӯ, мубориза бо ҷинойткорӣ, пешгирии он аҳамияти аввалиндараҷа дорад ва ҳоло тавассути ногузирии ҷавобгариӣ ҷинойтӣ амалӣ карда мешавад (саҳ. 114).

Зербоби чоруми боби дуюм - «Принсипи ҷавобгариӣ фардӣ ва гунаҳгорӣ» - ба яке аз масъалаҳои муҳими ҳуқуқи ҷинойтии муосир бахшида шудааст, ки дар моддаи 7 Кодекси ҷинойтии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар гардидааст. Принсипи ҷавобгариӣ фардӣ мафҳуми калидӣ мебошад, ки мувофиқи он ҷавобгариӣ ҷинойтӣ танҳо дар сурати мавҷуд будани гуноҳи шахси мушаххас дар содир кардани кирдори ба ҷомеа хатарнок ба амал меояд. Ворид кардани ин принцип ба сохтори қонунгузориӣ ҷинойтӣ бояд ҳамчун яке аз муҳимтарин дастовардҳои назариявӣ-қонунгузориӣ ҳуқуқи миллии ҷинойтӣ баррасӣ карда шавад. Расмикунонии меъёри он адолати таъқиби ҷинойтӣ ва фардикунонии ҷазоро таъмин мекунад ва инчунин барои татбиқи як қатор институтҳои ҳуқуқӣ, аз қабилӣ шарикӣ, ихтиёран даст кашидан аз ҷинойт, озод шудан аз ҷавобгариӣ ҷинойтӣ ва ҷазо ва ғайра асос мебошад (саҳ. 135).

Зербоби панҷуми боби дуюм «Принсипи адолат» ном гирифтааст. Принсипи адолат дар низомии ҳуқуқи ҷинойтии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавқеи марказӣ дорад, зеро маҳз он заминаи ахлоқию арзишии танзими ҳуқуқиро ташаккул дода, дар шароити давлати ҳуқуқбунёд легитимнокии репрессияи ҷинойтиро таъмин менамояд. Адолат на танҳо шартӣ амалишавии дигар асосҳои ҳуқуқӣ, балки ғояи бунёдӣ буда, тамоми низомии принципҳои ҳуқуқи ҷинойтиро фаро мегирад. Он тасаввуроти умумии ҷомеаро дар бораи мутаносибии ҷазо, баробарӣ дар назди қонун, инфиродикунонии масъулият ва эҳтиром ба шаъну шарафи инсон инъикос мекунад. Адолат ҳамчун яке аз арзишҳои асосии иҷтимоӣ фарҳангӣ дар ҳуқуқ ҳамчун ҳадаф, идеал ва меъёри қобили қабули таъқиби ҷинойтӣ баррасӣ мешавад. Сарфи назар аз набудани тасриҳи мустақими ин принцип дар матни Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шартномаҳои байналмилалӣ, он ба таври ғайримустақим дар муқаррароти

кафолатдиҳандаи ҳуқуқ ба мурофияи одилонаи судӣ (аз ҷумла, моддаи 14-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ ва моддаи 6-и Конвенсияи Аврупо оид ба ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва озодиҳои асосӣ) зоҳир мегардад (саҳ. 157).

Зербоби шашуми боби дуюм «Принсипи инсондӯстӣ (гуманизм)» унвон гирифтааст. Бо вучуди баробарӣ ва якрангии принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, метавон дар бораи аҳамияти махсуси принсипи гуманизм сухан гуфт, ки он дар м. 9 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар шудааст. Асоси ҳуқуқи таҷвияти принсипи гуманизм аз муқаррароти Эъломияи умумии ҳуқуқи башар, Паймони байналмилалӣ дар бораи ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ ва Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бармеояд (саҳ. 182).

Зербоби ҳафтуми боби дуюм «Принсипи демократизм» мебошад. Принсипи демократӣ дар ҳуқуқи ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар эътирофи нақши ҷомеаи шахрвандӣ ва институтҳои ғайридавлатӣ дар раванди татбиқи ҳадафҳои ҷавобгарии ҷиноятӣ, пеш аз ҳама — ислоҳи гунаҳкорон, таҷаллӣ меёбад. Мувофиқи муқаррароти Кодекси ҳуқуқи ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар мавридҳои, ки дар қонун ба таври мустақим пешбинӣ шудааст, ба раванди ресоциализатсия (тасҳеҳ ё тавзеҳ додани ҳолати иҷтимоии) одамоне, ки ҷиноят содир кардаанд, метавонанд бо дархости онҳо ва бо розигии онҳо аҳзобҳои сиёсӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, органҳои худидоракунии шахрвандон ва ҳамчунин коллективҳои меҳнатӣ шомил шаванд. Ҳамкории чунин институтҳо таҷассуми равиши демократии сиёсати ҷиноятӣ мебошад ва шоҳиди талош барои гуманизатсия кардани ҷазоҳо бо шомил кардани ҷомеа дар танзими ҳуқуқӣ ва таъсири тарбиявӣ мебошад (саҳ. 200).

Боби сеюми диссертатсия «**Таҷрибаи ҳуқуқтатбиқкунии принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ**» ном гирифтааст. Дар бобҳои қаблии таҳқиқоти диссертатсионӣ мо масъалаи татбиқи принципҳои ҳуқуқи ҷиноятиро дар соҳаи қонунгузорӣ мавриди баррасӣ қарор додем. Аз дидгоҳи илмӣ ва амалӣ, масъалаи татбиқи принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ дар фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ аҳамияти махсус пайдо мекунад. Аз он ҷиҳат ки ҳуқуқи ҷиноятӣ равандҳои ҷалб ба ҷавобгарӣ ва таъини ҷазоро танзим менамояд, амалисозии принципҳои асосии он ҷузъи ҷудонашавандаи таҷрибаи татбиқи ҳуқуқ ба шумор меравад. Татбиқи ҳуқуқи ҷиноятӣ дар маънои васеъ, дар баробари дигар унсурҳо, инчунин татбиқи принципҳои дар он муқарраргардида мебошад, зеро маҳз ҳамин принципҳо самтгирӣ ва муҳтавои куллии низоми танзими ҳуқуқи ҷиноятиро муайян месозанд (саҳ. 208).

Новобаста аз аҳамияти асосии худ, татбиқи амалии принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ ҳамеша бо як қатор мушкилоти системавӣ ва таъбирӣ (интерпретатсионӣ) рӯ ба рӯ мегардад. Яке аз масъалаҳои калидӣ номувофиқатии байни изҳоротҳои меъёрии қонун ва амалияи воқеии судӣ мебошад. Дар чунин ҳолат, принципҳои абстрактӣ, ба монанди баробарӣ

дар назди қонун ё мутаносибии ҷазо, зери таъсири манфиатҳои мақсаднок, фишори ҷомеа ё маҳдудиятҳои институтивӣ қарор гирифта метавонанд. Дар баъзе юрисдиксияҳо судҳо принципҳои ба таври интихобӣ тафсир намуда ё истифодаи онҳо бо асосноккунии нокифоя иҷро мекунанд, ки ин боиси номуайянии ҳуқуқӣ ва коҳиши эътимоди ҷомеа мегардад. Илова бар ин, набудани тавзеҳоти муфасссали қонунгузорӣ оид ба соҳаҳои татбиқ ва робитаи байни баъзе принципҳо, сабаби истифодаи гуногунфаҳм ва номуқаррар мегардад, махсусан дар парвандаҳои мураккаб. Яке аз дигар мушкилоти ҷиддӣ - муноқишаи давраи байни ҳудуди принципҳо, масалан, байни қонуният ва адолат, мебошад, ки барои ҳалли он тавозуни нозуки судӣ зарур аст, аммо ин тавозун на ҳамеша ба таври возеҳ асоснок карда мешавад. Ин камбудии зарурати роҳнамоиҳои мукаммали доктриналӣ, тақмили таълими ҳуқуқӣ ва таъмини амалияи судии яқсонро таъкид мекунанд, то принципҳо на ба ҳайси арзишҳои эълумшуда, балки ҳамчун меъёрҳои воқеан амалкунандаи низомии адолати ҷиноятӣ иҷро шаванд (саҳ. 210).

Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Аҳаммияти таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф мақсад ва вазифаҳои дар назди худ гузоштаро ба таври комплексӣ баррасӣ намудааст. Таҳқиқоти гузаронидашуда ба рушди минбаъдаи илми ҳуқуқӣ ҷиноятӣ ва дигар илмҳои ба мавзӯи мазкур алоқаманд мусоидат хоҳад кард. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ имкон медиҳанд, ки мушкилоти мавҷудаи назариявии мафҳумҳои ба мавзӯи мазкур рабтдошта, тавзеҳ дода шаванд.

Аҳаммияти илмӣ таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки дар доираи он андешаҳои олимони ватанию хориҷӣ доир ба масъалаҳои назариявӣ, қонунгузорӣ ва татбиқи амалиявии принципҳои ҳуқуқӣ ҷиноятӣ мавриди таҳлилу хулосабарорӣ қарор дода шудаанд.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот дар тавсияҳо ва пешниҳодҳои дар диссертатсия ифодаёфта метавонанд ҳангоми тақмили меъёрҳои қонунгузории миллӣ, алалхусус қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва таҳияи қарорҳои Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври васеъ истифода бурда шаванд. Инчунин, маводҳои диссертатсия ҳангоми тартибдиҳии барномаҳо, китобҳои дарсӣ, лексияҳо ва таҳияи курсҳои махсус дар муассисаҳои таълими ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун асос хизмат карда метавонанд.

Аҳаммияти иқтисодии натиҷаҳои рисола аз имконияти коҳиши хароҷот ва зарарҳои молиявӣ, ки дар натиҷаи вайрон гардидани унсурҳои принципҳои ҳуқуқӣ ҷиноятӣ дар моддаҳои дахлдори қисми махсуси Кодекси ҷиноятӣ ба вуҷуд меоянд, иборат мебошад. Бо тақмили қонунгузории ҷиноятӣ ва тақвияти мустаҳкамсозии принципҳо дар як навбат фаъолияти иқтисодӣ ва тичоратии муассисаҳо бештар муҳофизат мешавад.

Аҳаммияти иҷтимоии натиҷаҳои таҳқиқот дар баланд бардоштани сатҳи амнияти шахсӣ ва ҷамъиятӣ дар пасманзари нишондодҳои принципҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ бармеояд.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯйи мавзӯи диссертатсия.

Нуктаҳои асосии назариявӣ ва амалии ба ҳимоя пешниҳодшудаи муаллиф дар 8 мақолаи илмӣ, ки аз он 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб расонида шудаанд.

Шумораи маводди чопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Диссертатсияи Шерализод Самиаллоҳи Маҳмадсаид ба талаботи банди 31 ва 33 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта туд, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи навгонии илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмию амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Бо вуҷуди баҳои мусбате, ки дар тақриз баён гардид, дар рисолаи мазкур баъзе камбудихо, ҳолатҳои баҳсталаб, ғалатҳои омӯрӣ, имлои грамматикӣ қой доранд, ки дар байни онҳо ҳолатҳои зеринро метавон ҷудо намуд:

1. Ба ақидаи муаллиф принципи ногузирии ҷавобгарӣ аз принципи баробарӣ дар назди қонун бармеояд (с. 115 диссертатсия). Агар ин мавқеъ дуруст бошад, пас зарурияти дар алоҳидагӣ пешниҳод намудани ин принцип дар чист?

2. Дар зербоби принципи ҷавобгариӣ фардӣ ва гунаҳгорӣ масъалаҳои гунаҳгоркунии субъективӣ таҳлил карда нашудааст.

3. Ба ақидаи муаллиф, ҳуди мафҳуми ҳаракат (беҳаракатии) барои ҷамъият хавфнок, тавре ки аз хусусиятҳои қасд ва беэҳтиётӣ дар моддаҳои 28 ва 29-и Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон бармеояд, танҳо ба ҷиноятҳои қасдан дахл дорад. Ҳаракат ва беҳаракатии дар ҷиноятҳои беэҳтиётӣ дорои хосиятҳои хавфи ҷамъиятӣ надоранд (саҳ. 151 диссертатсия). Пешниҳоди мазкур ба мафҳуми ҷиноят муҳолифат дорад. Агар кирдор ба ҷамъият хавнок набошад, пас он ҷиноят эътироф карда

намешавад, хоҳ қасдона ва хоҳ аз беэҳтиётӣ. Шарҳи муаллиф вобаста ба ҳолати мазкур талаб карда мешавад.

Эродҳо ва камбудии зикршуда, дар маҷмӯъ, аҳаммияти назариявӣ амалии диссертатсияи макурро коста намеkunанд ва ба муҳтавои кор таъсири манфии зиёд намерасонанд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Шерализод Самиаллоҳи Маҳмадсаид дар мавзӯи: «Принсипҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ: назария, қонунгузорӣ ва татбиқи он дар амалия» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08 - Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) пешниҳод шудааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33,34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси номбаршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
профессори кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ

Донишгоҳи славянии Россия ва
Тоҷикистон

Абдуҳамитов В.А.

Суроға: 734064, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, ноҳияи, Сино, кӯчаи Бобоҷон Ғафуров,
21 Тел: (+992) 93-581-93-18 E-mail: valijon05@mail.ru

Имзои Абдуҳамитов В.А.-ро тасдиқ мекунам.

Сардори раёсати кадрҳои Донишгоҳи

Славянии Россия ва Тоҷикистон

Раҳимов А.А.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишгоҳи Славянии Россия ва Тоҷикистон, 734025, ш. Душанбе, куч. М. Турсунзода, 30

Тел. (+992 237) 221-35-50

Факс.: (+992 237) 221-05-70

E-mail: p.rektora@mail.ru

www.rtsu.tj.ru

«04» 08 2025 сол